

Informatietechnologie in de huishouding

C. PRESVELOU

Een homecomputer, wat betekent dat voor het huishouden, de huishouding, het huis? Of, meer algemeen gesteld, wat heeft informatietechnologie op dit moment voor invloed op de privésfeer en wat zijn de toekomstverwachtingen hieromtrent? Voor het beantwoorden van deze vragen waren er tot dusver in de vele publicaties over informatietechnologie nog nauwelijks gegevens te vinden. Een poging tot ontwikkeling van een huis-houdkundige benaderingswijze op basis van een onderzoek.

In 1985 heeft de vakgroep huishoudkunde een onderzoek gedaan in het kader van het FAST II programma van de Europese Gemeenschap naar de invloed van informatietechnologie op privéhuishoudens (Presvelou, 1986). Een onderdeel van dit onderzoek werd gericht op de reacties, attitudes en verwachtingen van huishoudens, die thuis gebruik maken van informatietechnologie. In kort bestek worden in dit artikel enkele bevindingen uit dit empirisch onderzoek weergegeven en bekomen-tarieerd.

Probleemstelling en onderzoekspopulatie

Informatietechnologie is een verzamelbegrip. Het duidt op de kennis en over het toepassen van technieken die gehanteerd worden bij systemen, waarin de computer of andere programmeerbare componenten een rol spelen (Beleidsvoornemen, 1984). In het onderzoek werden die vormen van informatietechnologie bekeken, die toegankelijk zijn van huis uit, namelijk de huiscomputer, Viditel en Teletekst. Leden van privéhuishoudens die informatieverwervende apparatuur voornamelijk voor huiselijke doeleinden gebruiken, vormden de doelgroep.

De probleemstelling in grote lijnen: "Welke veranderingen heeft de informatietechnologie gebracht in het dagelijks leven van de gebruikers en met name in hun huishouding?",

"Beantwoordt het gebruik van informatietechnologie in huis aan de verwachtingen?", "Wat zijn de verwachtingen van de gebruikers met betrekking tot toekomstige toepassingsmogelijkheden van informatietechnologie in het dagelijks leven en de huishouding?" De onderzoekspopulatie werd uit de abonnementslijst van Viditel geselecteerd. Het totaal aantal Viditelabonnees (particuliere en zakelijke) bedroeg in januari 1985: 11.443. Aan 570 particuliere abonnees van de Viditelijst, die in een straal van 80 km rond Wageningen woonden, is een Vidibrief gestuurd met het verzoek om deel te nemen aan het onderzoek. De 54 bezitters van huiscomputers, die zich als eersten hiervoor aanmeldden, werden telefonisch geïnterviewd. Deze interviews hadden tot doel enkele sociodemografische gegevens over de respondenten te verkrijgen en tevens om respondenten voor diepgaande interviews te selecteren. De tabellen 1 t/m 4 geven de sociaaldemografische karakteristieken van 54 respondenten.

Jonge volwassen mannen, levend in een paarrelatie (met of zonder kinderen), zijn hier duidelijk in de meerderheid (tabel 1 en 2).

Tabel 1. Leeftijd van de respondenten

< 20 jaar	1
20-29 jaar	15
30-39 jaar	23
40-49 jaar	9
50-59 jaar	5
60-64 jaar	1
Totaal	54

Tabel 2. Huishoudensamenstelling

alleenstaand	6 (alleen mannen)
wonend bij ouders	6 (alleen mannen)
gehuwd of samenwonend	17
gehuwd of samenwonend met kinderen	22
gehuwd of samenwonend met kinderen en anderen	1
overige	2 (alleen mannen)
Totaal	54

Tabel 3. Opleidingsniveau

lager onderwijs	1
lager beroepsonderwijs	6
voortgezet onderwijs (MAVO, MULO)	17
voortgezet onderwijs (HAVO, HBS, VWO)	9
middelbaar beroepsonderwijs	13
hoger beroepsonderwijs	6
universiteit	7
Totaal	54

Tabel 4. Gebruikers van huiscomputers en Viditel naar sexe (alleen gehuwden en samenwonenden, N = 40)

	mannen	vrouwen
gebruikt huiscomputer en Viditel	40	7
gebruikt alleen huiscomputer	—	8
gebruikt alleen Viditel	—	1
gebruikt geen van beide	—	24
Totaal	40	40

Het opleidingsniveau van de respondenten loopt uiteen van lagere school tot universitair (tabel 3). Opvallend is dat van de 40 respondenten die in paarrelatie leven de mannelijke partners allen gebruik maken van huiscomputer en Viditel, dit in tegenstelling tot de vrouwelijke partners (tabel 4). Het gebruiken van informatietechnologie blijkt bij deze groep overwegend een bezigheid van mannen.

Diepte-interviews

Met 26 respondenten werden diepte-interviews opgenomen waarbij de volgende onderwerpen aan de orde kwamen: motieven voor aanschaf computer, besluitvormingsproces, toepassing van de huiscomputer binnen de huishouding, informatietechnologie als tijdsbesparend hulpmiddel, en invloed van informatietechnologie op de besluitvorming, op het gezinsbudget, op de relaties binnenshuis, op de taakverdeling en op de woninginrichting. Ook werden de verwachtingen voor de aanschaf van de huiscomputer en de ideeën over toekomstige toepassingsmogelijkheden in de huishouding gepeild.

In het hiervolgende worden enkele resultaten van dit onderzoek bekomentarieerd.

Gebruik

Voor het merendeel van de respondenten ligt het gebruik voornamelijk in de hobby sfeer: het experimenteren met de hard- en software om de mogelijkheden en de beperkingen daarvan te ontdekken. Zij zijn vooral geïnteresseerd in de werking van de computer als

zodanig. De huiscomputer wordt verder gebruikt als hulpmiddel voor andere hobby's.

Daarnaast wordt de computer ook wel voor huishoudelijke zaken ingezet. Genoemd worden o.a.: financiën, inboedelinventarisatie, keukenrecepten, overzichten van boeken- banden- en platenbezit, tekstverwerking van correspondentie, huiswerk van kinderen, notering energiekosten.

Beroepsmatig gebruik van de huiscomputer komt voor de respondenten uit dit onderzoek op de laatste plaats.

Huishoudelijk gebruik

Over de voor- en nadelen van het gebruik van de computer bij huishoudelijke taken zijn de meningen van de respondenten zeer verdeeld. Gebruiken zij een programma voor een bepaalde taak, dan valt het oordeel overwegend positief uit, hebben zij er geen aangepast programma voor, dan zien zij ook vaak het nut er niet van in.

De indruk bestaat dat het gebruik van informatietechnologie de kijk op de betreffende huishoudelijke taken positief kan beïnvloeden, zoals dat ook bij andere apparatuur het geval is. De computer maakt ze zichtbaar, inzichtelijk en verleent te ook een hogere status. Of de computer ook werkelijk tijdsbesparend werkt, zoals respondenten wel beweren, kan op basis van dit onderzoek niet hard gemaakt worden.

Informatietechnologie en sexe

Uit dit onderzoek komt naar voren dat informatietechnologie ook in huis een mannenaangelegenheid is op dit moment. De computer verscherpt dus ook binnenshuis de sexespecifieke arbeidsverdeling.

Om "computeranalfabetisme" bij vrouwen te voorkomen zijn speciale onderwijsprogramma's wenselijk, conform de adviezen van de Emancipatieraad (1985).

Informatietechnologie en consument

Dat consumenten voor hun aankoopbeslissingen in groten getale gebruik zullen gaan maken van informatietechnologie, met name van systemen als Viditel en Teletekst, valt te betwijfelen. Dit onderzoek laat zien dat deze systemen een ondergeschikte rol spelen in de besluitvorming. De actualiteit en de kwantiteit van de viewdatasystemen verliest het toch vaak van de persoonlijk overgedragen informatie. Te verwachten is dat alleen voor een elite van doelgerichte informatievoorzorgers (Box, 1980 (viewdatasystemen een rol spelen bij aankoopbeslissingen (vervolg: omslag).

Opgave voor deelneming aan de studiedag is uitsluitend mogelijk door overschrijving van het van toepassing zijnde bedrag op postgirorekening no. 636029 ten name van de Vereniging voor Huishoudkunde in Nederland, postbus 391, 6700 AJ Wageningen onder vermelding "Studiedag" gevolgd door de nummers van de beide onderwerpen die zullen worden bijgewoond.

Helaas kan slechts een beperkt aantal deelnemers worden toegelaten: maximaal 200. Inschrijving voor de deelneming geschiedt in volgorde van ontvangst van giro-overschrijvingen. Ingeschrevenen ontvangen een inschrijvings/toegangsbewijs op vertoon waarvan op de studiedag de studiedagbescheiden zullen worden uitgereikt.

De inschrijving sluit op 15 november: opgave nadien is mogelijk na telefonisch overleg met dhr. J. M. Westerkamp, telefoon 023-131410 (tijdens kantooruren) of 023-378760 (buiten kantooruren), die ook benaderd kan worden voor nadere informatie.

Vervolg van pag. 127

Mogelijkheden

Gebruik van informatietechnologie stimuleert de ontwikkeling van kennis en vaardigheden op dit gebied en verruimt sociale contacten (computerclubs b.v.) en belangstellingsfeer. Kijken we echter naar de investeringen en verwachtingen enerzijds en de toepassingsmogelijkheden anderzijds, dan lijkt de balans alleen in evenwicht voor enkele respondenten die huiscomputers (semi)professioneel gebruiken. Voor de overigen verkeert het computergebruik op dit moment nog in een experimenteel stadium. Voor de huishouding zijn de toepassingsmogelijkheden zeker nog beperkt.

Summary

Home computers and other information technology (IT) devices like Viditel and Teletext are being purchased by private households in The Netherlands. In a research carried out in 1985 for the EC, answers were sought on the applications, other than professional ones, that users make of their equipment; the changes these technologies have brought to home life, and users' and experts' expectations regarding future applications of IT in household activities and decision-making processes. Answers from telephone interviews with 54 subscribers to Viditel who own home computers reveal that users are, in their large majority, young male adults. They live with a partner (with or without children), and have received either a vocational or an academic training. Long interviews with 26 users confirm that monitor-

ing IT appliances in the home tends to be a predominantly male occupation. Applications include establishing household expenditures, estimates of energy costs, files for books, addresses and recipes. The majority of users are experimenting with their equipment. They draw satisfaction from the new skills, know-how, and social contacts these devices offer, but consider that home informatics have limited applications at present.

The complete study was published under the title: Households, the home computer and related services in The Netherlands: Attitudes, trends and prospects. Brussels, EC, FAST Report No. 94, March 1986.

Literatuur

- Box, J., 1980. Konsumentenmacht en informatie. In: Vakblad voor Huishoudkunde 1 (6) pp. 174-184.
- Emancipatieraad, 1985. Vrouw en informatica. Informatietechnologie: doelstellingen en noodzakelijke maatregelen. Den Haag.
- Ministerie van O & W, 1984. Beleidsvoornemen tot bevordering van informatica en informatietechnologie in Nederland, deel II. Staatsuitgeverij, Den Haag.
- Presvelou, C., 1986. Households, the home computer and related services in the Netherlands: attitudes, trends and prospects. FAST-report nr. 94 EG, Brussel.

Correspondentieadres

Prof. dr. C. Presvelou, Vakgroep huishoudkunde, Landbouwniversiteit, Postbus 8060, 6700 DA, Wageningen.